
Extraliga české akademické ekonomie

Extraliga české akademické ekonomie

Člověk, ekonomy někdy nazýván homo economicus, je tvor soutěživý. Stejně jako lze najít žebříčky v tenise, kopané, golfu či šachu, existují žebříčky i v akademickém světě.

Inspirován řadou zahraničních studií jsem loni sestavil žebříček v Česku působících akademických ekonomů. Výsledky otiskl v posledním loňském čísle přední český akademický ekonomický časopis Finance a úvěr. Zde nabízím souhrn poznatků pro zájemce z řad širší veřejnosti.

V akademickém světě lze najít žebříčky různé, srovnávající kvalitu ekonomického bádání na úrovni států, univerzit a samotných vědců. Snad každý zná Nobelovu cenu, jejíž udělení je srovnatelné se ziskem olympijského zlata. Nobelova cena se však uděluje jen jednou za rok a šanci ji získat má pouze několik žijících ekonomů. Tisíce ostatních se musí poměřovat obsáhlejšími měřítky. Než se ale pustíme do popisu samotných žebříčků českých ekonomů, je třeba osvětlit základní pravidla hry podle kterých se hraje ve světové lize akademických ekonomů.

Akademická ekonomie: článek důležitější než kniha

Většina smrtelníků má o světě akademických ekonomů představy mlhavé nebo žádné. Aby bylo jasno, práce nejvýznamnějších ekonomických analytiků, hlavních ekonomů bank, burzovních makléřů, podnikových účetních a statistiků nemá s prací akademických ekonomů mnoho společného.

Příkladné jsou v tomto populární a uznávané žebříčky jednotlivců i institucí sestavované v sousedním Německu deníkem Handelsblatt. Ten uvádí zvlášť žebříček akademických ekonomů podle jejich vědeckých publikačních výsledků a zvlášť žebříček ekonomických expertů podle úspěšnosti pronikání do médií. Lidé v žebříčcích se až na výjimky typu bonnského profesora Klause F. Zimmermanna výrazně liší. (Podrobnosti lze najít na adrese http://www.handelsblatt.com/new/s/default_302031_1170092.aspx)

Měřítkem kvality a úspěchu je v akademické ekonomii především publikování odborných článků v renomovaných odborných časopisech. Ostatní publikační tituly jako jsou konferenční sborníky výzkumné zprávy a populární články, jsou naprosto podružné a jsou považovány pouze za prostředek k cílové publikaci v časopise.

Ani publikování knih, až na čestné výjimky, není měřítkem kvality a úspěchu. Nepočítá se ovšem časopis kdejaký, ale pouze ty s dostatečným renomé, pro které se uvádí impakt faktor. Impakt faktor se počítá jako průměrný počet odkazů na průměrný článek během dvou let poté, co článek vyšel. Takže například na článek otištěný v jednom z nejprestižnějších ekonomických časopisů American Economic Review (AER) s impakt faktorem 1,8 se během dvou následných let odkáže v průměru 1,8 jiných článků. Pro srovnání, jediné dva české impaktované ekonomické časopisy Politická ekonomie a Finance a úvěr mají impakt faktory 0,19 a 0,17. Desetinásobný rozdíl mezi nimi a AER víceméně odpovídá rozdílu v časové a odborné náročnosti výzkumu, který za články stojí.

Impakt faktor, alfa a omega vědecké kvality

Dobré ekonomické katedry ve světě udělují definitivu a profesury především na základě kvality časopiseckých publikací. S definitivou a profesurou je spojen nejen dobrý a trvalý plat, ale také prestiž a jistota zaměstnání. Tato vize samozřejmě akademické ekonomie motivuje ke kvalitnímu výzkumu, jehož výsledky otisknou špičkové časopisy. Mezi vědci a katedrami je velká a zdravá konkurence. Jde o konkurenci jinou, než známe z trhu s elektronikou nebo aut, ale výsledek je v principu stejný. Vítězí kvalitní výzkum, za kterým jdou prostředky, tedy peníze.

Publikovat článek ve špičkové časopise není vůbec snadné. Vědec musí napsání kvalitního článku věnovat zpravidla několik let výzkumu. Redakční rady časopisů mají na přijímání článků přísná kritéria, kde není prostor pro protekci. Nabídnutý článek hodnotí odborníci v oboru, aniž ovšem znají jméno autora článku.

Editor časopisu na základě jejich hodnocení a připomínek článek přijme, zamítne nebo vrátí k dopracování. Ani autor článku se nedozví jména hodnotitelů. Anonymita hodnocení posiluje nezájatost hodnocení a rozhodování. To však není vše. Editoři jsou nejen nestranní, ale také přísní. Jde jim především o renomé časopisu. Od něj se totiž odvíjí jeho čtenost, prodejnost a v konečném důsledku také zisk nakladatele z prodeje. Dobrý časopis si prostě nemůže dovolit otiskovat špatné články

Tato tvrdá konkurenční pravidla dělají z impakt faktoru časopisů velice dobré měřítko vědecké kvality článků v časopise otištěných. Prostor pro účelovou manipulaci nebo subjektivní názory jsou minimální. Obrovskou výhodou impakt faktoru

je jeho snadná dostupnost na internetu a pravidelná aktualizace. Proto jsem srovnání v Česku působících ekonomů založil právě na impakt faktorech časopisů, kde dokázali publikovat.

Branky, body, sekundy aneb Tři české výjimky

V celosvětové databázi vědeckých publikací Web of Science (WoS), dnes samozřejmě přístupné i přes internet, jsem vyhledal všechny odborné články publikované v Česku působícími ekonomy v letech 1998 – 2005. Každému článku jsem přiřadil impakt faktor příslušného časopisu. Pokud bych se držel praxe zavedené většinou obdobných zahraničních studií, bral bych v úvahu pouze články v angličtině, publikované v čistě ekonomických časopisech, a to pouze těch s nadprůměrným impakt faktorem. Zde však vznikají tři komplikace. Zaprvé, řada českých ekonomů stále publikuje převážně česky, navzdory tomu, že kvalitní ekonomický výzkum se ve světě publikuje anglicky. Přestože ekonomie není věda národní, ale globální, do hodnocení jsem alternativně zahrnul také česky psané články. Zadruhé, zahrnutím pouze čistě ekonomických časopisů by byli znevýhodněni ekonomové zabývající se výzkumem přesahujícím do spřízněných vědních oborů jako například sociologie, psychologie, operační výzkum apod. Proto uvádím i alternativní srovnání zahrnující nejen čistě ekonomické časopisy. Zatřetí, naprostá většina českých ekonomů v časopise s nadprůměrným impakt faktorem nikdy nepublikovala. Proto do hodnocení zahrnuji všechny časopisy s jakýmkoliv nenulovým impakt faktorem.

To p 25 zdejších akademických ekonomů

V tabulce jsou uvedena všechna zmíněná alternativní srovnání předních, v Česku působících ekonomů. Nejen že to dává čtenáři možnost vybrat si srovnání podle osobních preferencí, ale také to odhaluje robustnost alternativních přístupů hodnocení. Z několika stovek v Česku působících ekonomů uvádím prvních 25, řazeno podle jimi získaného součtu impakt faktorů díky anglicky napsaným článkům v čistě ekonomických časopisech.

Jak již bylo uvedeno, toto řazení je nejvíce srovnatelné s tím, co najdeme v podobných zahraničních srovnáních. Ostatní sloupce uvádějí alternativní pořadí, která berou v úvahu jak česky psané články, tak časopisy s tematickým přesahem mimo čistou ekonomii.

Je patrné, že v dosažených impakt faktorech je mezi ekonomy obrovský rozdíl, a to nejen mezi prvním a pětadvacátým, ale i mezi prvním a desátým. Pomyslnou českou ligu ekonomů bezkonkurenčně vede Jan Hanousek. Dovoluji si odhadovat, že z uvedené pětadvacítky zná širší veřejnost jen pár jmen. A to spíše nikoliv skrze jejich výzkumné úspěchy, ale díky jejich mediálnímu vystoupením na aktuální národohospodářská témata, která ovšem s jejich výzkumem souvisí jen nepřímo. V několika případech jde dnes již o bývalé akademiky, kteří odešli za lepším do komerčního sektoru.

Je zřejmé, že šíře tematického zaměření časopisů, až na výjimky pořadí jednotlivců příliš neovlivňuje. Instruktivní výjimkou je sociolog Tomáš Sirovátka, jehož výzkum zabíhá často do ekonomické problematiky. Poměrně významné změny v pořadí způsobuje zahrnutí česky psaných článků. Takto se na špici mezi ekonomy z CERGE-EI protlačil Vladimír Tomšík, donedávna akademický ekonom na Newton College, nedávno jmenovaný za člena bankovní rady ČNB, a Tomáš Holub také z ČNB. Zde je dobré připomenout, že v Česku bylo dlouho zvykem, a během komunismu to ani jinak nešlo, publikovat především v češtině. Jistá setrvačnost při přechodu na univerzální angličtinu je přirozená. Publikování v češtině však zásadně zmenšuje okruh potenciálních čtenářů, autorům prakticky uzavírá možnost publikovat v zahraničních časopisech a získat si tak větší ohlas a uznání mezi světovou akademickou komunitou.

Za pozornost stojí, že naprostá většina ekonomů z top 25 pochází z pouhých tří institucí: z CERGEEI jako společného pracoviště Univerzity Karlovy a Akademie věd, Institutu ekonomických studií při Fakultě sociálních věd také na Univerzitě Karlově a z České národní banky. Pro poslední jmenovanou instituci sice akademický výzkum nepředstavuje klíčovou činnost, ale výzkumu se tam již léta dostává dostatek prostoru a dobrých podmínek.

Z uvedeného zjištění také plyne, že kromě dvou ekonomických kateder na Karlově univerzitě se ostatní ekonomické katedry v zemi věnují především vzdělávací činnosti bez významnějšího vědeckého fundamentu, tedy výzkumu, který slibuje impakt v mezinárodní akademické obci. Dalším podstatným zjištěním je skutečnost, že z poloviny českých ekonomických kateder za období 1998 – 2005 nevyšel ani jeden článek v impaktovaném časopise, přestože se i v nich nějaký akademický výzkum zřejmě dělá a financuje.

Co se do hodnocení nedostalo

V původním článku, který zmiňuji v úvodu, jsem publikoval obsáhlejší žebříčky zahrnující top 50 v Česku působících ekonomů. Ani mezi nimi však zájemci nenajdou například Václava Klause. Je to proto, že byl od roku 1989 profesionálním politikem a jeho srovnávání s akademickými ekonomy by nebylo férové. Uveden není ani Jan Švejnar, který je sice jako ekonom široké veřejnosti dobře znám. Jeho kariéra se však odehrává především na University of Michigan v USA, kde byl od počátku kariéry dlouhodobě podroben mnohem tvrdším akademickým měřítkům a standardům. V původním článku však zájemci dosažené impakt faktory těchto a dalších osobností najdou spolu s přehledem odborných časopisů a jejich impakt faktory.

Alternativou k mému srovnání ekonomů může být citační analýza. Ta by sledovala, kolikrát byl článek toho kterého ekonomu citován v odborných časopisech. Ta ková analýza by samozřejmě musela zohlednit i kvalitu, a tedy citovanost časopisů, ve kterých se daná citace objevila. Citační analýza je však tak náročnější na vytvoření podkladové databáze. Kromě toho zpravidla nějakou dobu trvá, než se citace objeví. Dovoluji si však tipovat, že by se výsledky citační analýzy od těch mnou uvedených až na výjimky příliš nelišily

Žebříčky: jde o prestiž, vliv ale i o peníze

Žebříčky vědců, a teď již je jedno ve kterém oboru, nejsou jen atrakcí pro rozptýlení. Měření kvality výzkumu je totiž zcela zásadní pro financování vědy z veřejných rozpočtů. V Česku tomu dosud tak nebylo a miliardy korun se každoročně rozdělovaly setrvačností a velice rovnostářsky s minimálním ohledem na kvalitu vědeckých výstupů.

Podobným způsobem se však u nás i nadále udělují mnohé vědecké tituly, u nichž stále hraje prim kvantita publikací, a nikoliv jejich kvalita. Nelze se proto divit zjištěním nedávno vydané zprávy Rady vlády pro vědu a výzkum o stavu české vědy. Zpráva totiž odhaluje propastně nízkou mezinárodní konkurenceschopnost většiny společenských a humanitních vědních oborů.